

Hitta i Krigsarkivets bestånd. 1.11 Patientjournaler

1.11.1 Journaler för värnpliktiga och anställda

1.11.2 Äldre tiders läkarhandlingar

Utformning och hantering av patientjournaler regleras av patientjournallagen (SFS 1985:562), som gäller för både den offentliga och den privata vården. För privatläkare ges möjlighet att redan tre år efter sista anteckning gallra journalhandlingar, men för patientjournaler som utgör allmän handling, dvs är upprättade inom den offentliga vården, gäller bestämmelserna i arkivlagen. Detta innebär att journalerna bevaras för all framtid om inte beslut om gallring har fattats av behörig arkivmyndighet. För Försvarmaktens del har Krigsarkivet utfärdat särskilda hanteringsregler för medicinska journaler (se artikeln Journaler för värnpliktiga och anställda), men någon gallring (förstöring) av journaler sker inte.

Att patientjournaler utgör allmän handling innebär naturligtvis inte att de är offentliga och tillgängliga för envar. Sekretesslagen (SFS 1980:100) ger ett skydd för inte minst enskilda personliga och ekonomiska förhållanden. I princip är det så att endast patienten själv och den krets som direkt deltar i vården av patienten har rätt att ta del av uppgifter om honom eller henne. Därutöver finns det i en rad lagar bestämmelser om att personal inom hälso- och sjukvården är skyldig att lämna ut uppgifter på begäran från vissa särskilt namngivna myndigheter. För uppgifter inom den offentliga hälso- och sjukvården gäller sekretess i högst 70 år.

Litteraturtips:

Ulf Söderberg, "Den militära sjukvårdens organisation och arkiv", I Riksarkivets årsbok 1999 Skuggsidor - sjukdom, nöd och utanförskap i arkiven. (Västervik 1999). Här ges många litteraturhänvisningar, t.ex. Fritz Bauer, "det militära medicinalväsendets tillkomst och utveckling i vårt land", Tidskrift i militär hälsovård 1925, och Edward Edholm, Om svenska härens hälsovård med särskild hänsyn till de militära etablissementen (Stockholm 1880

1.11.1 Patientjournaler för värnpliktiga, anställda och FN-frivilliga

Värnpliktiga

Centrala läkarhandlingsarkivet (CLA) vid Totalförsvarets pliktverk i Karlstad är arkiv för slutlig förvaring av värnpliktigas journaler (födda 1931-). För tidigare år återfinns journalerna huvudsakligen i inskrivningsområdenas eller truppregistreringsmyndigheternas arkiv. Till Krigsarkivet har levererats läkarhandlingar på papper från CLA, som tidigare var en del av Bergslagens värnpliktskontor. Det gäller framför allt avregistrerade värnpliktiga födda fram till 1945, men även sådana som frikallats (födda -1970), avlidit (födda -1971), är vapenfria (födda -1944) eller har gjort FN-tjänst (födda -1963). Dessutom har levererats läkarhandlingar, också på papper, från de olika värnpliktskontoren, huvudsakligen frikallade från mönstringsåren 1969-1974 och avregistrerade under åren 1976-1977. Värnpliktskontoren återfinns under förteckningsnumret 495 hos Krigsarkivet.

Numera mikrofilmade CLA de medicinska journalerna, i huvudsak för sådana värnpliktiga som är födda 1946 eller senare. Patientjournalen sänds till CLA för mikro-

filmning när den värnpliktige har avslutat sin tjänstgöring vid förbandet. Förfrågningar i materialet, exempelvis för utfärdande av intyg, ställs därför till Pliktverket när det gäller denna samling av mikrofilmade journaler.

Krigsarkivet förvarar däremot säkerhetsexemplar av mikrofilmerna. Forsvarsmakten håller f.n. på att införa ett datoriserat system för patientjournalföring, något som i framtiden kommer att förändra principerna för hantering och arkivering av värnpliktigas journaler.

Anställda

Inom förbanden och militära myndigheter finns och har funnits sjukvårdsavdelningar eller hälso- och sjukvårdsenheter. Här återfinns patientjournaler för anställda - såväl militärer som civila - tillsammans med andra sjukvårdsrelaterade handlingar såsom tandkort.

För att hitta patientjournaler över anställda måste man veta vid vilket förband/myndighet personen i fråga varit anställd. Har en person exempelvis varit anställd vid Älvsborgs regemente under åren 1958-1967, ska man söka i Älvsborgs regemente arkiv under "Sjukvårdsavdelningen". På garnisonsorter med flera förband har det varit vanligt att organisera gemensamma hälso- och sjukvårdsenheter. Om så är fallet innebär det att man kanske måste söka i ett annat arkiv än den myndighet där personen varit anställd. Om man exempelvis söker efter patientjournaler för en person som var anställd vid Svea artilleriregemente under 1980-talet, så hittar man dessa i Livgrenadjärregementets arkiv under "Hälso- och sjukvårdsenheten".

Eftersom respektive hälso- och sjukvårdsenhet fram t.o.m. 2004 varit egen s.k. vårdgivare, så har man vanligtvis inte skickat patientjournalerna vidare när en person bytt anställningsmyndighet. Den som letar efter patientjournaler rörande en person som tjänstgjort på många olika förband/myndigheter måste därför söka i flera olika arkivbestånd.

FN-frivilliga

Medicinska journaler för personer som deltagit i utlandstjänstgöring (med mandat från FN, NATO eller motsvarande) har samlats i ett flertal olika arkiv och samlingar. Handlingarna i journalerna utgörs av till stor del "Hälsokontroll av hemvändande FN-personal" och "Frågeblankett avseende hälsotillstånd inför avställning i FN-tjänst". Någon eller båda av dessa verkar finnas för de flesta personer. Dessutom finns det i förekommande fall läkarkort, journalkort, läkarintyg, remisser och provsvar etc. Handlingar rörande en person kan återfinnas i flera olika arkiv och samlingar.

- Bergslagens värnpliktskontor, Centrala läkarhandlingsarkivet (Förteckning 496). Serie F 1 D innehåller handlingar från 1970-talet fram till ca 1983. Den sista volymen innehåller till största delen personal från bataljon 81 C.

- Svensk internationell militär verksamhet (Förteckning 270). I förteckning 270: 1 finns en samling med läkarhandlingar som redovisas under namnet Svensk militär FN-verksamhet.

Samlingen består dels av 147 volymer från 1980-talet som samlats för sig sedan insändandet av läkarhandlingar till CLA upphört. Stickprov har visat att huvuddelen av handlingarna verkar vara från 1983-1988 med de yngsta handlingarna härrörande från bataljonerna 92 L, 94 L, 96 L. En del handlingar från 1980-1982 finns också. Handlingarna har delats upp i tre serier:

- D 1- Läkarhandlingar, män. Vol. 1-125 synes avse meniga och vol. 126-147 befäl.

- D 2- Läkarhandlingar, kvinnor

- D 3- Diverse läkarhandlingar. Serien utgörs av flera volymer med tex. hemvändande personals hälsodeklarationer, frågeblankett inför FN-tjänst och provsvar. Här finns handlingar för personal som för övrigt ingår i serie D 1 och för personal vars läkarhandlingar ingår i de bataljonsvis sorterade läkarhandlingarna. Här finns också volymer med journalkort för anhöriga på besök, utländsk personal samt även svensk personal.

Vidare finns i samlingen läkarhandlingar från ett flertal utlandsmissioner:

- Libanon: L 090-091, L 096, L 098, L 100, L 102, L 104, L 106, L 108, L 110

- Cypern: C 095, C 097, C 109, Poliser

- Övriga: KW 01 (Kuwait), NA 01 (Namibia), SBL (Liberia 1991), BO 63, Observatörer, Förberedande FN-utbildning för kvinnor, FN-sjukhuset i Libanon, Utlandsstyrkan- Observatörer och poliser, Utlandsstyrkan- Stabspersonal DB/PE

Läkarhandlingar för utlandspersonal återfinns i vissa fall dessutom i arkiven efter olika bataljonerna/missionerna. Så är t.ex. fallet med de svenska kontingenterna i Bosnien och Makedonien (Fört. 270:6).

- Arméstaben, FN-avdelningen (Förteckning 201:5). Serie D 8 utgörs av två volymer med läkarhandlingar för kvinnlig personal. De är upprättade efter preliminär antagning till FN-tjänst och är ordnade i referensnummerordning och uppdelade i två delar, U 12 och U 13.

1.11.2 Äldre tiders läkarhandlingar

Krigsarkivet förvarar ett betydande antal patientjournaler och liknande handlingar med medicinsk anknytning från de gångna århundradena. Från slutet av 1700-talet fanns ett fältläkarkontor inom Collegium medicum (Sundhetskollégium), och 1806 upprättades en fältläkarkår. Erfarenheter från de nyligen genomlidna krigen hade nämligen visat att det inte fanns tillräckligt många och tillräckligt kunniga kompanifältskärer. Snart kom även flottans läkare att inordnas i fältläkarstaten. De vidtagna åtgärder var dock helt otillräckliga, vilket inte minst visade sig under Finska kriget 1808-1809, då dödligheten och sjukligheten var närmast ofattbar. I samlingen Krigshandlingar 1808-1809 på Krigsarkivet återfinns mängder med sjukvårdshandlingar. Ansvar för den militära sjukvården var länge uppdelat mellan Krigskollégium (från 1866 Arméförvaltningen) och Sundhetskollégium (senare Medicinalstyrelsen). Från 1908 övertogs det övervägande ansvaret för dessa frågor av en nyinrättad sjukvårdsstyrelse inom Arméförvaltningen. Senare blev Försvarets sjukvårdsstyrelse en självständig myndighet med

en generalläkare som chef.

På förbandsnivå har alltid funnits någon form av sjukvård. Fältskärer eller regementsläkare redovisas tidigt i generalmönsterrullorna. För tidigare perioder (början av 1900-talet) återfinns stamkort med läkarhandlingar för värnpliktiga och stamanställda i inskrivningsområdenas arkiv (förteckningsnr 473). Också i regementsarkiven, både före och efter indelningsverkets upphörande 1901, finns läkarhandlingar. Handlingar som regementsläkarens mönstringsrullor, sjukböcker, feberjournaler, vaccinationsrullor m.m. har förtecknats under huvudavdelning D i delförteckningen över Läkarexpeditionen, Sjukvårdsavdelningen etc. Anteckningarna brukar dock vara summariska. I rullboken över manskapets hälsförhållanden vid Elfsborgs regementes livkompani finner vi t.ex. att nr 15 Johan Dalin, född 1854 i Berghem och antagen 1872, behandlats för följande: "74 ögoninflammation, 74 diarré, 76 vrickning".

Några ord bör sägas om garnisonssjukhusen, som också har sina arkiv hos Krigsarkivet. Stockholms garnisonssjukhus har gamla anor och fick sin första instruktion redan 1811. Det var Nordens största garnisonssjukhus med plats för minst 450 patienter. Sjukhuset leddes först av en direktion, senare av militära organisationer som Svea trängbataljon. I mån av plats vårdades här även civil personal, både manlig och kvinnlig. År 1958 beslöts att garnisonssjukvården i Stockholm skulle avvecklas, och de militära patienterna överfördes i stället till Karolinska sjukhuset. I Krigsarkivet finns bl.a. inskrivnings-, utskrivnings-, obduktions-, sjuk- och tandpoliklinikjournaler. Garnisonssjukhus inrättades även på en rad andra orter som Boden, Eksjö, Linköping, Skövde, Sollefteå och Karlsborg (samtliga med förteckningsnumret 351), men verksamheten var här naturligtvis av mindre omfattning. På marinsidan finns handlingar ända från slutet av 1700-talet i arkivet från Amiralitetssjukhuset i Karlskrona (förteckning nr 559). Före andra världskriget sattes vidare upp ett antal krigssjukhus på olika orter i riket.